

ČE JE KODA ZAKON, MORA BITI ODPRTA!

Lawrence Lessig: CODE Version 2.0

(Basic Books, New York, 2006)

Povzetek: mag. Franci Pivec

Lawrence Lessig je profesor prava na Stanford Law School, kjer je pred leti ustanovil Center za internet in družbo. Pred tem je predaval na najpomembnejših ameriških pravnih šolah: The University of Chicago, Yale Law School in Harvard Law School. Vsaj dve od predhodno objavljenih knjig – Free Culture in The Future of Ideas – sta mu prinesli ugled vrhunskega poznavalca tematike informacijske družbe. Velja za prepričanega zagovornika odprte kode. Scientific American's ga je uvrstila med 50 največjih vizionarjev današnjega sveta. Knjiga, ki jo prikazujem, je bistveno dopolnjeno besedilo CODE Version 1.0, ki je izšla leta 1999. Posvetil jo je Wikipediji, ki jo šteje za izjemno presenečenje, iz katerega se lahko naučimo bistvenih spoznanj o tem, kako bo potekalo intelektualno delo v prihodnosti, kar je tudi glavni namen njegove knjige.

KODA JE ZAKON

Ko je leta 1989. padel komunizem, je Univerza Chicago to dovela kot zgodovinsko prelomnico, kateri posvetila serijo raziskav, pri čemer je sodeloval tudi Lawrence Lessig, ki je v petih letih prepotoval domala vse dežele, ki so opustile komunistični sistem. Glavna značilnost, ki jo je odkril v teh družbah, je bilo radikalno nasprotovanje sleherni regulaciji. Nezadržno se je širilo prepričanje, da lahko vse uredita trg in transparenten nevladni sektor. Resnica pa je bila povsem drugačna: trga ni bilo od nikoder, politično moč pa so prevzele mafijske združbe.

Sredi devetdesetih je na Zahodu začela nastajati "nova družba", ki se je sklicevala na internet in na kiberprostor, oboje pa je dajalo zagon libertarnemu utopizmu. Paulina Borsook je v tem prepoznala anarhizem, kar je podkrepila z libertarnim manifestom: "Zavračamo kralje, predsednike in volitve. Verjamemo v preprost konsenz in v spremenljivo kodo!" Iz tega izhaja, da na Zahodu še trdneje verjamejo, kako svoboda in država ne gresta skupaj. Ni dovolj, da vlada doslej še ni posegla v kiberprostor; to se sploh nikoli ne sme zgoditi, ker bi to pomenilo izgubo svobode. Kiberdružba mora biti popolnoma samoregulatorna, brez guvernerjev in brez političnih manipulacij. Kot pri komunistih milijonski proletariat, bodo pri kiberanarhistih milijarde gigabajtov preplavile svet in ga zavojevale.

Ali kiberprostor res mora ostati nereguliran? Gre za enako pomoto kot pri postkomunističnih liberalih, ki ne razumejo, da svoboda zagotavlja ustava, ne pa brezustavnost. Ustavo moramo pri tem razumeti kot arhitekturo življenja v skupnosti in ne kot formalno pravno besedilo. Kiberprostor ni kreacija "nevidne roke" in svoboda v njem ne nastane sama od sebe. Prepuščen samemu sebi, je kiberprostor pripeljal do perfektnega nadzora in s tem paradoksom se ukvarja Lessigova knjiga.

Vsakomur je jasno, kako se realni prostor regulira z ustavo, zakoni in drugimi predpisi oz. kodeksi. Ni pa vsem jasno, da to isto vlogo kodeksov v kiberprostoru opravljata programska in strojna oprema. Joel Raisenberg pravi temu "Lex Informatica" in njen skupni imenovalec se glasi: koda je zakon!

Koda je zelo drugačna od naravoslovnih zakonov: medtem ko slednje le odkrivamo, kodo predpišemo. Po Marku Stefiku koda "določa, kateri ljudje lahko dostopajo do določenih digitalnih objektov... Kako takšno programiranje regulira interakcije med ljudmi.. je odvisno od programerskih odločitev." Če v zvezi s tem govorimo o "ustavi kiberprostora", to ne pomeni, da hočemo postaviti njegovo "vlado", niti določiti načine nadzorovanja, ampak nam gre za vrednote, ki jih je treba vgraditi v ta prostor, da nam bo v njem dobro. Vrednote so lahko substantivne ali strukturalne. Substantivne se nanašajo na razmerje med zasebnostjo in dostopnostjo, med kulturo svobode in kulturo dopustnosti. Ključno je, ali je kiberprostor namenjen svobodi govora? Pri strukturalnih vrednotah gre za razmerja moči: kako preprečiti, da regulator ne deluje prvenstveno v prid krepitve lastne moči?

Prva generacija arhitektur kiberprostora je bila namenjena nekomercialni rabi in mreže so gradili predvsem raziskovalci in hekerji. Drugo generacijo arhitektur pa je že obvladovala komerciala. Če ugibamo o tretji generaciji, bo pri njej zanesljivo odločilna država.

KAJ JE KIBERPROSTOR?

Kiberprostor je nekaj, v kar se "vključimo". Ni ostre meje med internetom in kiberprostorom, razen če kdo internet razume zgolj kot oglasno desko in mu čudno zveni, da bi bil prebivalec kiberprostora. Gre tudi za generacijske razlike in za starejše od štirideset let kiberprostora ni – čeprav uporabljajo internet, ne živijo online kot mlajše generacije, za katere je to "second life".

"Second Life" je sploh odličen primer kiberprostora, kjer udeleženci kreirajo tako stvari kot odnose. Tipičen uporabnik med okoli tridesetimi milijoni virtualnih prebivalcev porabi tedensko 20-30 ur za svoje fantazije – v seštevku gre za stotine milijonov ur virtualnega življenja. Če to razširimo na celoten internet, so številke še znatno višje. In če bi sedaj vlade hotele vse to

regulirati, bi morale vedeti (i) za koga gre, (ii) kje se nahaja in (iii) kaj dela. S kakšnimi statuti ali pravnimi sankcijami ne pridemo nikamor! Regulacija je možna le s kodo.

Nekatere arhitekture kiberprostora zagotavljajo učinkovitejšo regulacijo kot druge in vlade se že odločajo po tem kriteriju. V realnem svetu je kontroliranje drago, negotovo in pogosto nezakonito, v kiberprostoru pa to opravijo črvi sila poceni, neopazno in po potrebi celo skladno z zakonom.

Ko je leta 1999. Lessig pisal prvo verzijo knjige, ga je predvsem skrbelo, česa vlada ne sme pod nobenim pogojem regulirati pri spletu in prepričan je bil, da je odsotnost vladne regulative zelo pametna stvar. Do druge verzije je temeljito spremenil pogled, saj si ljudje množično želijo, da bi vlada regulirala spam, računalniške viruse, krajo identitete, piratstvo avtorskih pravic, seksualno zlorabo otrok in še kup drugih pojavov v kiberprostoru.

Danes je jasno, da ne obstaja en sam način delovanja kiberprostora in da je na voljo mnogo različnih arhitektur njegovega urejanja ter s tem življenja v njem. Izvirna arhitektura interneta je zelo zapletla njegovo regulacijo, vendar se je do danes že razvila v smeri, ki kaže, da bo kiberprostor postal najbolj reguliran od vseh človeških prostorov.

Internet je nastal na ameriških univerzah in njegovi prvi uporabniki so bili raziskovalci. Sploh ni res, da bi ga vse univerze sprejele z enakim veseljem in vsaka je po svoje regulirala njegovo dostopnost. Ene (npr. Univerza Chicago) so zagotavljale neomejen, anonimen in brezplačen dostop; druge (npr. Harvard) so zahtevale registracijo, licenciranje, verifikacijo in so seveda vse skupaj natančno nadzirale.

Internet je zgrajen na protokolu TCP/IP, ki omogoča izmenjavo paketov med dvema računalnikoma v mreži. Paketi skozi internet letijo na internetni protokolni naslov na način, da računalniki na poti (ruterji) preberejo naslov in odločijo preko katerega naslednjega računalnika bodo usmerili paket. Protokol ne avtenticira pošiljatelja paketa, niti paketa samega, pač pa se ozira le na IP-naslov – govorimo o "end-to-end" načelu, ki je jedro interneta ter podlaga njegove univerzalnosti in izjemne rasti. To načelo pa zelo otežuje identifikacijo in avtentikacijo.

Uporabniki interneta praviloma nimajo pojma, če jih kdo opazuje in sledi. Popolnoma zaupajo v deklarirano anonimnost. V resnici pa se je s tehnologijo linkov dramatično povečala možnost identificiranja. Anonimnost si lahko danes privoščijo le zelo sposobni informatiki, za vse druge pa velja, da jim anonimnost zagotavlja le še stari stacionarni telefon.

Obstaja še ena oblika identifikacije, ki jo že dolgo poznamo pod imenom "cookies". Narejena je bila za trgovce, leta 1994. pa jo je uvedel tudi NetScape: ob vsaki uporabi njegovih strežnikov je v uporabnikovem računalniku nastala neizbrisna zaznamba (cookie) in strežnik je lahko registriral ta računalnik, ko se je pojavil na spletu. Tako je postalo sleherni "surfanje" sledljivo in ta oblika identifikacije je temelj komercialne uporabe interneta. Morda vaš "cookie" z brezštevilnimi podatki o vašem spletnem delovanju doslej nikogar ni zanimal, a ni rečeno, da bo vedno tako?

Na podobni osnovi delujejo tehnologije SSO (Single-Sign-On), ki imajo na spletu podobno vlogo kot bedž, ki nam ga dodeli receptor in se lahko z njim gibljemo po službenih prostorih. Tudi pri Microsoftu so se resno lotili "identitetnega metasistema" in so poleg Passporta razvili "Identity Layer" kot virtualno mapo akreditacij, ki bo jutri za slehernika veliko pomembnejša od denarnice s vsemi kreditnimi karticami vred. Zanimivo, da je to sploh prvi Microsoftov prispevek k razvoju interneta, pa tudi tokrat ne gre za altruizem, ampak za strategijo baziranja vseh plačljivih servisov na internetu, za kar je potrebna univerzalna identifikacija. Seveda se bo treba posloviti od anonimnosti, po drugi strani pa bankirji, trgovci in država ne bodo imeli več pretveze, da iz naslova identifikacije od nas zahtevajo še cel kup podatkov, ki jih prav nič ne brigajo.

REGULATORNA KODA

Terorizem je ameriški vladi odvezal roke pri reguliranju spleta in danes se že vsi sprašujejo, kje je meja njenega vpliva. Najbolj jo seveda zanima arhitektura interneta, preko katere je mogoče posredno regulirati obnašanje ljudi. Prvi korak je tehnologija identifikacije. Izkušnje so nastajale

že v stari telefoniji in vpeljava paketne tehnologije je ob zavzetem sodelovanju telefonskih družb vse skupaj močno poenostavila.

Vsak računalnik hrani podatke o tem, kako ga uporabljamo (log) in vsakega uporabnika je možno slediti z razdalje. Šifriranje je izključeno, ker so ponudniki enkripcijske opreme vladam kar sami ponudili "back doors" ter razgalili svoje uporabnike. "Digitalni ID" je za uporabnike vsestransko vabljev, saj "odpira" številna vrata po celem kiberprostoru. Stranska podrobnost je, da pri tem povsod puščamo tudi svoj prstni odtis. Toda, pozor! Ni vseeno, ali preko tega odtisa odkrivamo vso svojo zasebnost, ali pa le nujen podatek. Zato se še kako izplača poglobiti v tehnologijo identifikacije.

Očetje spleta so si prizadevali, da vlada ne bi mogla identificirati uporabnikov, toda vdor komerciale na splet je to povsem spremenil, ne le za profitno rabo, ampak tudi za potrebe oblasti. V ZDA govorimo o dveh pristopih: o "kodi Vzhodne obale", ki temelji na pravilnikih in o "kodi Zahodne obale", ki temelji na programski in strojni opremi. Prepad med pristopoma je navidezen, saj na Zahodu nimajo nič proti kriminalizaciji neprimerne rabe interneta, pa tudi na Vzhodu z veseljem izkoriščajo avtomatsko identifikacijo namesto pisanja gesel. Prelomnico na tem področju naj bi predstavljal Patriot Act, sprejet po "11. septembru", vendar je bilo vse pripravljeno že davno prej, o čemer govori film Independence Day iz leta 1996.

Arhitekturo moramo razumeti kot način predpisovanja obnašanja na spletu. Preko nje politika določa vrednote, pravila, nadzor, meje svobode itd. Redki se zavedajo, da je vse to zajeto v kodi, ki se jim zdi izključno tehnični element. V resnici je koda zakon in kdor nadzira kodo, ima moč! Določevalci kode so zakonodajalci današnjega sveta: odločajo o stopnji varovanja zasebnosti, o obsegu anonimnosti, o zagotavljanju dostopnosti informacij itd. V eri kiberprostora je bistvenega pomena, kako koda regulira, kdo so določevalci kode in kdo nadzira te določevalce? Nič ni več tako, kot je bilo poprej.

American Online (AOL) je verjetno največja virtualna skupnost, ki sicer nima ustave, ima pa pravila in običaje, ki jih uporabniki sprejmejo z naročniškim razmerjem. Med zanimivejša pravila sodi preprečevanje komuniciranja s vsemi uporabniki hkrati – to lahko naredi le AOL sam. Na ta način preko AOLA ni mogoče organizirati zborovanj in demonstracij, kot smo jih videli v nekaterih politično razpuščenih državah. Za vsak slučaj so na 23 udeležencev omejene tudi AOLOVE klepetalnice. AOL seveda beleži vse spletne aktivnosti svojih uporabnikov in ve vse o njih. Vsa opisana in druga razmerja so regulirana s kodo in preko nje lahko AOL vsak trenutek poseže v življenje virtualne skupnosti. Naročniki nimajo nobene besede in nobenega skupinskega telesa, preko katerega bi se pogajali.

Vladavino kode najboljše ponazarjajo odnosi v skupnosti "Second Life". Marsikaj je prevzetega iz realnega sveta, vse več pa je ureditev, ki bi si jih ljudje v realnem svetu očitno želeli, pa niso izvedljive. Tako je lastnina zemlje v "Second Life" absolutna in na mojo parcelo se ne more teleportirati nihče, ki ni dobil predhodnega mojega dovoljenja – ni več potrebe, da bi odganjali neželene goste, priseljence, "ljudi v čolnih" ipd., ki v realnem svetu motijo naš mir. O tem ni treba sprejemati sramotnih zakonov, ker to na neviden način opravi koda, ki je učinkovitejša od zakona.

Jasno je, da tudi v kiberprostoru še vedno delujejo zakoni preko kazni, etične norme preko stigmatizacije, trg preko cen; toda vse bolj ključna je koda, ki preko programske in strojne opreme določena ravnanja dopušča, druga pa izključuje.

Razlikovati moramo med dvema tipoma kode: odprto in zaprto. Pretežno se govori o "gibanju odprto-kodne programske opreme", toda sledeč Richardu Stallmanu bi morali govoriti o "gibanju svobodne ali proste programske opreme", da bi zajeli tudi bistveno vrednoto svobode. Nasproti svobodni je lastniška programska oprema.

Internet sestavljajo štiri funkcionalne ravni arhitekture TCP/IP: podatkovni link, mreža, prenos in aplikacija. Na najnižji ravni deluje malo protokolov. Nekaj več protokolov je na ravni mreže, kjer je prevladujoč IP, ki usmerja podatke med gostitelji. Na ravni prenosa delujeta protokola TCP in UDP, ki usklajujeta tok podatkov med dvema mrežnima gostiteljema. Vse skupaj je nekakšno prekladanje paketov: prispeli paket zavijemo v nov paket in ga opremimo z novo nalepko, kar

spominja na ruske "babuške". Na koncu pa računalnik spet vse razpakira in pokaže, kar je bilo na začetku. Aplikacijska raven interneta je bogata s protokoli – ftp, smtp, http... Gre za pravila interakcije med klientom (mojim računalnikom) in strežnikom (kjer so podatki) ali z drugim računalnikom. Ko govorimo o regulaciji interneta, imamo v mislih predvsem kode za aplikacije oz. brskalnike, operacijske sisteme, enkripcijske module, javo, sisteme elektronske pošte, p2p ipd.

Večji del programske opreme, ki implementira navedene protokole je že od spočetja "odprte", kar pomeni, da je dostopna njena izvorna koda. Lep primer je svetovni splet (www), ki sta ga v CERNU leta 1990 naredila Tim Berners-Lee in Robert Caillau in ga skupaj s html-jem dala v odprto uporabo.

Komercialni model produkcije programske opreme ima drugačen razvoj, saj je izvorna koda lastniške programske opreme skrita ter zavarovana s predpisi in s samo kodo. V velikem obsegu se je pojavila šele z Windowsi 95, do uspeha pa ji je pomagal prav internet. Odprta koda ima neprimerno daljšo in slavnjejšo zgodovino, od leta 1984 je podprta tudi z nekakšno ideologijo, organizirana v Free Software Foundation in povezana v projekt GNU. Linus Torwalds je leta 1991 prispeval odprt operacijski sistem GNU/Linux. In vse to skupaj je povzročilo padec napovedi Billa Gatesa, da bo leta 2000 na svetu obstajal en sam operacijski sistem WindowsNT. Če so se pred petnajstimi leti še krohotali odprti kodi, danes nobeni računalniški korporaciji ni do smeha.

Odprto-kodni projekti izhajajo iz tega, da mora biti znanje na razpolago vsem. Ni rečeno, da je tak javni nadzor všeč vsaki vladi in mnoge si želijo monopolnega nadzora nad kreatorji kode, kar lažje dosežejo pri zaprti kodi. Tega so vajene že iz telefonije. Pri odprti kodi pa lahko vsak trenutek nastane modul, ki obide njen nadzor, zato avtoritarne oblasti ne marajo odprte kode! To ne pomeni, da pri odprti kodi nadzor sploh ni možen, le javen mora biti, pri zaprti kodi pa se nikoli ne ve, kaj je "zadaj". Okolje, ki zavrača odprto kodo pač ne želi biti transparentno.

INTELEKTUALNA LASTNINA

Pravnike skrbi, kako zavarovati lastniške interese v kiberprostoru. Možni sta dve vrsti zaščite: (i) tradicionalna zaščita z zakonom – zakon definira prostor, v katerega drugi nimajo vstopa ter kaznuje tiste, ki tega ne upoštevajo; (ii) tehnična zaščita, ki blokira vstop nepovabljenih. V realnem svetu sta obe zaščiti precej dragi. Pravna zaščita v kiberprostoru je komplicirana in izjemno draga, največkrat pa sploh ni mogoče razmejiti legitimne in nelegitimne uporabe.

Copyright je v vse hujši vojni s tehnologijo. Do izuma tiska o avtorski zaščiti ni nihče razmišljal. Problem je nastopil, ko se je izpopolnila tehnologija kopiranja. Digitalna tehnologija je šok za copyright, ker: (i) so kopije enake izvirniku, (ii) omogoča neomejeno distribucijo kopij preko interneta, (iii) legalni lastniki-uporabniki znajo to tudi res delati, (iv) glede na to, da je internet nikogaršnji, ni mogoče pritisniti na distributerja (kot nekoč na telekom), (v) morajo ponudniki vsebin iznajti nov poslovni model, kar znajo le redki.

Razvoj zaščite intelektualne lastnine v kiberprostoru gre v smeri prevladujoče vloge kode, ki nadomešča pravna določila. Pravniki še vedno debelo gledajo in so prepričani, da je kiberprostor na sploh ena sam anarhija, ki jo je treba prepovedati. Resnica je točno obratna: še nikoli ni bilo dostopanje do gradiva tako pregledno, kot v kiberprostoru in edini problem je, da je copyright obremenjen s povsem brezpredmetnimi določbami, ki ga delajo neoperativnega. Mark Stefik je to ugotovitev ilustriral s primerom e-knjige, katere programska oprema omogoča, da jo preberemo enkrat ali stokrat, da jo prenesemo nekam drugam v mreži, da jo zbrisemo, da jo analiziramo po različni vidikih, da z njo sploh ničesar ne počnemo itd. Pravniki pa še zmeraj trmarijo s svojimi predstavami o papirnati knjigi.

Če smo natančni, copyright dejansko varuje skupni interes in intelektualna lastnina ni čisto prava privatna lastnina – kdo bi si dovolil, da bi njegovo hišo po preteku določene dobe brez vsakega nadomestila proglasili za javno last? Država pri začasnosti intelektualne lastnine vztraja, ker se zaveda posledic blokade pretoka idej in znanja. Kaj pa se zgodi, ko namesto copyrighta nastopi koda? Interes skupnosti pade! Zaščita lastnika je neomejena, ni več "poštene uporabe" (Fair Use) za izobraževalno-raziskovalne namene, ni več omejenega trajanja avtorske zaščite... Zaščita

intelektualne lastnine s kodo pa prinaša še marsikaj drugega - s popolno sledljivostjo intelektualne dobrine v kiberprostoru pade anonimnost njenih "uživalcev". Se bomo torej zatekli nazaj v okrilje copyrighta? Seveda kolesa razvoja ni mogoče zavrteti nazaj, pač pa se vse več pogledov usmerja v skupno dobro (the Commons). Mišljen je vir, ki ga v dani skupnosti lahko uporablja vsakdo brez izrecne odobritve drugih. Dovoljenje ni potrebno, ker je skupno dobro brez nadzora ali pa je bilo dovoljenje za uporabo že nekoč prej dodeljeno vsem. Od skupnosti je odvisno, ali bomo kiberprostor oblikovali kot našo kulturo, ki je skupno dobro, ali pa bo postal bazar, kjer bomo skušali drug drugega pretentati za lastno korist.

Projekt Wikipedia je primer, ko na splošno presenečenje pred našimi očmi nastaja izvrstna enciklopedija le iz prostovoljnih prispevkov tisočih ljudi, ki nudijo vsem na voljo svoje intelektualne zmogljivosti. To je skupno dobro nove dobe.

ZASEBNOST

Staro vprašanje o zasebnosti se tiče meje, ki naj jo zakon postavi drugim, da ne vtikajo nosu v moj zasebni prostor. Varovanje, da me pustijo pri miru, je sestavljeno iz štirih modalitet: tehnične zaščite, moralne zaščite, cenovne zaščite in pravne zaščite.

V pred-digitalni dobi je bilo sledenje in preiskovanje življenja ljudi zamudno in drago početje, ki so si ga privoščili tako redki, da pravna ureditev v tem ni videla resnega problema. Danes je digitalno nadzorovanje enostavno, vseobsežno in poceni in vprašanje njegovih meja je postalo bistveno. Naše življenje se spreminja v nenehno naraščajoči digitalni zapis, s katerim razpolagajo drugi in nikoli ne vemo, za kaj vse ga uporabljajo. Največji interes imajo trgovci, ki zbirajo nepopisne količine osebnih podatkov. Služijo jim za segregacijo potrošnikov, kar na prvi pogled ne zglada nevarno, lahko pa to postane, ko podatke prenesejo v politiko ipd. Ne le, da nas razdelijo na bogate in revne, ampak nam prilepijo še celo vrsto etiket, ki se jih ne moremo več iznebiti in nas vračajo v kastno družbo.

Lessig ocenjuje, da se represija v večini držav povečuje, čeprav na neopazen način. Zaradi tega zagovarja paradoksalno stališče, da je sofisticirano digitalno nadzorovanje pozitivno za varovanje zasebnosti, če je pri tem zagotovljena anonimnost ali vsaj psevdonimnost. Na ta način se otresemo vse številnejših in agresivnih nepooblaščenih nadzorovalcev, ki si zlahka priskrbijo potrebno opremo. Predlaga, da bi Identity Layer sprejeli kot normalno sestavino interneta, kar bi vsakemu posamezniku omogočilo, da kontrolira podatke o samem sebi. Dobili bi možnost, da zasebnost varujemo vsaj tako učinkovito kot privatno lastnino: brez našega soglasja se je ne sme nihče posluževati, v nasprotnem primeru je zakrivil piratstvo. Lahko si samo predstavljate, kdo vse bi bil kriminaliziran kot pirat?

SVOBODA GOVORA

Najpomembnejši dejavnik svobode govora v kiberprostoru je arhitektura: relativna anonimnost, decentralizirana distribucija, številne možnosti dostopanja, neodvisnost od državnih meja, enostaven sistem identificiranja vsebine, orodja za enkripcijo itd. so sredstva za premagovanje omejitev svobode govora. Vse to so imeli v mislih ustvarjalci prve generacije interneta in v resnici so naredili epohalen korak k svobodi govora.

"Blog" je eden od rezultatov tega razvoja in je neka vrsta amaterskega novinarstva. Amater ni inferioren ali drugovrsten avtor, ampak se od profesionalca razlikuje zgolj po tem, da dela iz ljubezni in ne za denar. Oglašajo se zato, ker želijo povedati nekaj novega, izvirnega in s tem praviloma sprožijo plaz izmenjave idej. "Bloggerji" pridobivajo kredibilnost in zaupanje s tem, ko se nanje sklicujejo drugi, ker so pritegnili njihovo pozornost. Agencija Technorati to tudi sprotno spremlja in meri.

Širokogrudnost interneta omogoča tudi zlorabe svobode govora in nevestni ljudje ga polnijo s spornimi in neželenimi sporočili. Dve vrsti takih vsebin sta še posebej pogosti: spam in pornografija. Zakon je do spama popustljiv in ga obravnava kot poslovno aktivnost, kar je

posledica neumne pravniške preslikave ekonomske propagande iz pred-digitalnih razmer. Pri pornografiji je zakon nepopustljiv, ker je bil takšen že poprej.

Za razliko od pravne neučinkovitosti, pa lahko nesprejemljive vsebine z interneta hitro odpravimo z arhitekturo, npr. s tehnologijo filtriranja. Seveda tehnologija ne postavlja vrednot, po katerih se opravlja selekcija in Paul Resnick že desetletja spremlja huda protislovja, ki pri tem nastajajo. Najlepše bi bilo, če bi si vsak sam nastavljal filtre za internetne vsebine, vendar bi to stalo približno toliko, kot stane butler angleškega lorda. Pristati moramo na določena splošna pravila, ki se oblikujejo skladno s pravnimi podlagami: zaščita otrok pred pornografijo, prepoved reklamiranja škodljivih substanc itd..

Spam je primer neskončnega sprenevedanja, ko so rešitve na dlani, vendar vsi ravnaajo kot da gre za epidemijo svinske gripe, ki da jo povzročata skrivnostni virus, ne pa ljudje s svojimi pokvarjenimi interesi. Dovolj bi bil predpis, da mora biti vsak spam "podpisan" in internetne zgage bi bilo hitro konec, saj bi odpošiljatelja zasuli z računi in tožbami za povzročeno škodo. Le zakaj zakonodajalci tega ne storijo? In tako se morajo ob visokih stroških, ki jih imajo uporabniki interneta s spamom, proti njemu boriti še z dragimi filtri.

REGULACIJA

Po zahodnih predstavah so ljudje v komunističnem Vijetnamu žrtve državnega totalitarizma, a ko pogledamo od blizu, večinsko vaško prebivalstvo sploh nima nobenega stika z oddaljeno državo in si pretežno samo regulira svoje življenje. V demokratičnih zahodnih državah je slika povsem obrnjena, saj ne moreš narediti niti koraka, ne da bi trčil na državno regulacijo. Vidimo, da je pri regulaciji pametno ločiti vidik ideologije od vidika arhitekture: v Vijetnamu je ideologija trda, ob ohlapni arhitekturi, na Zahodu pa so ideologije ohlapne ob trdih arhitekturah.

"Second Life" nima nobene ideologije in njegov ustanovitelj Philip Rosendale zatrjuje: "Vaš edini bog je koda!" To sploh ni slab nauk in nekaterim se je šele ob tem posvetilo, da se s sosedom lažje dogovorijo, če pozabijo na ideologijo. Demokracija ni nič drugega kot praksa skupnega življenja ljudi po določenih dogovorjenih pravilih oz. kodah. Spočetka je zajemala ožje kroge in nato vse širše in najprej je človek v enem krogu reševal vse svoje probleme, kasneje pa se je moral do rešitev dokopati s vključevanjem v različne kroge. Demokracija je postala zapletena in človek se zlahka zmoti: pogosto zamenjamo svojo potrošniško in državljansko vlogo in gremo na volitve kot po pralni prašek v samopostrežbo, čeprav smo pri trgovini zgolj kupci, pri državi pa smo delničarji.

Kiberprostor odpira izjemne možnosti za razvoj demokracije, vendar se večina v njem obnaša na potrošniški način in vanj vstopajo kot v McDonalds. V resnici bi morali biti suvereni kiberprostora in ga obvladovati, kar pomeni, da bi morali soodločati o pravilih življenja v njem. To ni preprosto, ker gre za svetovni splet in je kakšna njegova krajevna regulacija nesmiselna. Politiki to težko dojamajo in na vse načine izsiljujejo "državne internete".

Kiberprostor je prostor, v katerem živijo ljudje s vsemi izkušnjami iz realnega sveta in še z nekaterimi dodatnimi. V njem se oblikujejo številne skupnosti, vanj prihajajo tujci in vsi so obenem "tukaj" in "tam". Kje pravzaprav sploh so in pod katera pravila spadajo? Nekaj rešitev izhaja že iz realnega sveta in ni popolna novost, da lahko človek spada pod več jurisdikcij. Toda John Perry Barlow, ustanovitelj Electronic Frontier Foundation, je 8. februarja 1996. vsem vladam sveta naslovil deklaracijo, ki poudarja posebnost kiberprostora in v njen pravi: "...prihajam iz kiberprostora, iz nove domovine duha. V imenu prihodnosti vas rotim, pustite nas pri miru. Niste dobrodošli pri nas in nimate suverenosti nad našo skupnostjo. Mi nimamo izvoljene oblasti in si je tudi ne želimo.. Ne poznate nas in ne veste, kje je naš svet. Kiberprostor ni znotraj vaših meja.. Ne poznate naše kulture, naše etike, naših napisanih kodeksov, ki zagotavljajo naši družbi več reda kot bi ga prineslo vaše vsiljevanje... Vaši pravni koncepti lastnine, izražanja, identitete, gibanja in konteksta za nas niso uporabni. Vsi temeljijo na materialnosti, tukaj pa materialnosti ni.. Proglamo našo virtualno imunost za vašo suverenost, čeprav še naprej priznavamo vašo oblast nad našimi telesi. Razširili se bomo po vsem planetu, da nič ne bo mogel vkleniti naših misli. Ustvarili bomo civilizacijo duha v kiberprostoru."

Čprav je Barlow deklaracijo prebral na srečanju svetovnih voditeljev v Davosu, ga nihče ni vzel resno. Celo isti dan je Clinton podpisal Communication Decency Act, s katerim je globoko posegel v kiberprostor, saj od državljanov ZDA zahteva, da se kjerkoli v svetu ravna po ameriških predpisih o digitalnem delovanju. Bush je s Patriot Act to še dodatno zacementiral in ovrgel vse iluzije o svetovni ureditvi in domala pokopal izvirno svobodo svetovnega spleta. Ne le ameriška, nobena vlada ne bo sprejela koncepta, da zakonodaja realnega sveta v kiberprostoru ne bi veljala. Google je v tem našel opravičilo, da je leta 2005 pristal na dogovor s kitajsko vlado, po katerem je njihov iskalnik upošteval kitajske omejitve.

SKLEPNE UGOTOVITVE

Obstajata dva tipa ustav – kodifikacijske in transformativne. Kodifikacijske ustave ohranjajo neko stanje in ga varujejo pred spremembami v prihodnosti. Transformativne ustave pa imajo namen ravno spodbuditi družbene spremembe. Kiberprostor nima kakšne intrinzične narave in je takšen, kot smo ga sami naredili. Njegovo "naravo" si sproti izmišljamo, zato nima smisla govoriti o naravnem pravu, ki bi ga reguliralo.

Arhitekture kiberprostora nastajajo v sferi zasebnega in ne spadajo pod javno pravo. Na ustavo se ozirajo v toliko, ker zagotavlja pravice zasebnosti, dostopnosti, anonimnosti, enakosti itd.. Sicer pa imajo ustave ambicijo, da bi kodificirale naravno pravo, česar pa v kiberprostoru ni. Pravniki se v kiberprostoru ne počutijo dobro in ga ignorirajo, kar pa kaže na njihove težave z obvladovanjem spremenjenih družbenih razmer na sploh. Čprav ljudje verjamejo, da so kolektivne vrednote zelo pomembne, jim ne zaupajo povsem in nočejo prepustiti kiberprostora odločitvam vlade in parlamenta. Tudi z internetnimi naslovi ne upravlja država, ampak nevladni ICANN, ki je "javna, neprofitna, mednarodna organizacija, odgovorna za upravljanje in nadzor koordinacije sistema internetnih domen in identifikatorjev."

Regulacija v kontekstu odprte kode je bolj transparentna in dopušča vladi več regulatorne moči. Toda zaprta koda ji omogoča, da svojo regulacijo prikrije in se otrese javne odgovornosti. Ni smiselno na vlado pritiskati, naj prevzame odprto kodo, neizprosno pa je treba od nje zahtevati transparentnost in ta jo bo hitro pripeljala v območje odprte kode. Ne gre za preganjanje zaprte kode, toda ker je koda zakon, mora razvidno temeljiti na vrednotah skupnosti, med katerimi je na vrhu transparentnost. Najboljša koda z vidika kolektivnih vrednot je tista, ki je modularna in odprta. Modularnost omogoča, da slabe komponente zamenjamo z boljšimi. Ko se pojavijo odlične komponente v odprti kodi, jih ponudniki zaprte kode hočeš nočeš morajo upoštevati, zato preidejo na modularnost, sicer bi v konkurenci propadli. Tako sam od sebe nastaja kompromisni komponentni sistem, ki je najboljša rešitev tako za odprto kot za zaprto kodo.

Ni smiselno preganjati regulacijo iz kiberprostora, mora pa biti javna oz. transparentna, kar velja tudi za strukturo kode. Danes copyright za programsko opremo močno ovira razvoj modularnih struktur in je cokla transparentnosti kode. Pravnike je težko prepričati, da je zgodovina povozila, ker oni uživajo v skrivanju in so alergični na javnost in transparentnost. Glede tega bodo veliko bolj zakrknjeni od ponudnikov zaprte kode, ki so tako že pristali na kohabitacijo s transparentno (odprto) kodo.